

UNIVERZITET U SARAJEVU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ROMANISTIKU
KATEDRA ZA ITALIJANSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

**O VJEŠTINAMA PREVODIOCA DA PREPOZNA I PRENESE U B/H/S
JEZIČKI SISTEM NEKE LEKSIČKE STRUKTURE UPOTRIJEBLJENE
U ROMANU G. TOMASIJA DI LAMPEDUSE *IL GATTOPARDO*
(*GEPARD*)**

Završni magistarski rad

Ime i prezime studentice: Ruža Miličić

Mentor: doc. dr. Nermina Čengić

Sarajevo, 2020.

UNIVERZITET U SARAJEVU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ROMANISTIKU
KATEDRA ZA ITALIJANSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

Ruža Miličić

**O VJEŠTINAMA PREVODIOCA DA PREPOZNA I PRENESE U B/H/S
JEZIČKI SISTEM NEKE LEKSIČKE STRUKTURE UPOTRIJEBLJENE
U ROMANU G. TOMASIJA DI LAMPEDUSE *IL GATTOPARDO*
(*GEPARD*)**

Završni magistarski rad

Mentor: doc. dr. Nermina Čengić

Sarajevo, 2020.

SAŽETAK

Leksik je vrlo važan čimbenik u svakom jeziku, pa tako i u talijanskom. Taj pojam označava skup riječi nekog jezika. Rad će biti baziran u uspoređivanju dijelova izvornog teksta romana G. Tomasija di Lampeduse *Il gattopardo* i prijevoda na hrvatski jezik (*Gepard*). Primjerima, te vlastitim komentarima će u radu biti prikazane različite leksičke strukture u talijanskom jeziku i sam način kako ih je prevoditelj Maras prenio u hrvatski jezik.

Ključne riječi: *Il gattopardo*, prijevod na hrvatskom jeziku, leksičke strukture.

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	3
UVOD	5
1. LEKSIK U TALIJANSKOM JEZIKU	1
2. IDIOMATSKI IZRAZI	2
3. IZRAZI.....	2
4. VRSTE SLOŽENICA U TALIJANSKOM JEZIKU	2
4.1. SLOŽENICE	3
4.2. SLOŽENICE S PREFIKSOIDIMA I SUFIKSOIDIMA	3
4.5. POLIREMATSKJE STRUKTURE	5
5. VRSTE SLOŽENICA U HRVATSKOM JEZIKU.....	6
6. FRAZELOGIJA I FRAZEMI	7
7. KONOTATIVNO I DENOTATIVNO ZNAČENJE	7
8. SINONIMIJA, ANTONIMIJA I HOMONIMIJA	8
9. IDIOMATSKI IZRAZI.....	9
10. IZRAZI	16
11. SLOŽENICE.....	23
12. POLIREMATSKJE STRUKTURE.....	29
ZAKLJUČAK	36
BIBLIOGRAFIJA	37
IZVORI.....	37
LITERATURA	37
INTERNETSKJE STRANICE.....	38

UVOD

U ovom magistarskom radu ćemo predstaviti vještine prevoditelja prilikom prepoznavanja i prenošenja nekih talijanskih leksičkih struktura u hrvatski jezik. Za izvore u radu smo odabrali roman *Il gattopardo* Giuseppea Tomasija di Lampeduse, te prijevod romana na hrvatski jezik (*Gepard*) koji je ponudio Mate Maras. Odabrali smo ovo područje talijanskog jezika zato što su leksičke strukture vrlo važan i zanimljiv dio jezika, te kako bismo uvidjeli bogatstvo talijanskog jezika leksičkim strukturama i način kako se te riječi prenose u hrvatski jezik. Cilj ovog rada je prikazati uspješnost predstavljanja nekih talijanskih leksičkih struktura u hrvatskom jeziku.

Rad se sastoji od nekoliko dijelova, te ćemo se u prvom dijelu fokusirati na talijanski jezik, te navesti općenite teorije o talijanskom leksiku, idiomatskim izrazima, izrazima i vrstama složenica. U talijanskom jeziku postoje razne vrste složenica koje ćemo nabrojati u radu, te ćemo o pojedinima posebno govoriti, kao što su: složenice doslovno izrečene, složenice s prefiksoidima i sufiksoidima, konglomerati, stopljenice i polirematske strukture. U narednom dijelu ćemo govoriti o hrvatskim složenicama, frazemima. Naposljetku ćemo reći nešto ukratko o konotativnom i denotativnom značenju zato što, kako u talijanskom tako i u hrvatskom jeziku se koristi i bitno je za ovaj rad i razumijevanje određenih riječi odnosno skupina riječi, te također ćemo ukratko nešto reći o sinonimiji, antonimiji i homonimiji. Glavni dio će se sastojati od primjera preuzetih iz izvornog teksta i prijevoda, te uspoređivanja posebno označenih dijelova u rečenicama. U ovom smo dijelu obradili sljedeće kategorije: idiomatski izrazi, izrazi, složenice i polirematske strukture. Za svaku smo kategoriju ponudili po deset primjera rečenica iz izvornog teksta, te deset iz prijevoda, a za sve primjere dali smo i vlastiti komentar. Dakako, važno je za spomenuti kako u romanu *Il gattopardo* postoji mnogo više primjera gdje se nalaze leksičke strukture, nego što je ovdje izloženo, no mi smo odabrali one koji su nam se učinili najzanimljivijim za prokomentirati.

U ovom radu smo koristili deskriptivnu i komparativnu metodu, izlažući rečenice ili dijelove rečenica izvornog teksta i prijevoda na hrvatskom jeziku, te obrazlažući dijelove koji su bitni za ovu temu. U radu ćemo koristiti prijevod pisca Marasa, dok ostali prijevodi, koji su preuzeti iz drugih izvora i koji se nalaze u fusnotama ili u zagradama su naši.

1. LEKSIK U TALIJANSKOM JEZIKU

Leksik je skupina riječi preko kojih osobe komuniciraju između sebe. Leksikologija je znanstvena disciplina koja proučava leksik. Rječnik je knjiga koja sadrži po redoslijedu riječi određenog jezika. No, međutim, kako navodi autorica Garajová u knjizi *Manualetto di stilistica italiana*¹, ne može se nikada u potpunosti sa sigurnošću reći da određeni rječnik sadrži cjelokupan leksik nekog jezika. Razlog tome je upravo leksičko bogatstvo i kreativnost, koje neprestano raste. To bogatstvo i kreativnost se dobiva uz pomoć novog formiranja riječi, koje nastaju, odnosno proizlaze od već postojećih riječi u jeziku, tj. uz pomoć uzimanja ili prilagođavanja stranih riječi. Stoga, leksik u talijanskom jeziku predstavlja vrlo širok sistem čije su sastavnice u neprestanom poboljšavanju i promjenama. Upravo se tu leksik razlikuje od gramatike, koja sadrži određen broj sastavnica koje se ne mijenjaju.

Kada govorimo o povijesnom dijelu, leksik talijanskog jezika se može podijeliti u tri skupine:

1. nasljedovanje latinskih riječi, svih onih riječi koje su ušle u talijanski jezik preko vulgarnog latinskog jezika.

2. posuđenice, gdje postoji poseban tip u talijanskom jeziku – latinizmi, nazvane unutarnje posuđenice, no postoje i vanjske posuđenice, kao što su: germanizmi, anglizmi, hispanizmi itd.

3. novotvorenice ili neologizmi, riječi koje su nastale u talijanskom jeziku od već postojećih riječi preko semantičke promjene ili različitih struktura nastajanja riječi (prefiksacija, sufiksacija, sastavljanje riječi).²

Leksička struktura u talijanskom jeziku se definira kao odnos koji riječi imaju među sobom u rečenici. Ona je vrlo bitna zato što u većini slučajeva riječi odvojeno imaju upotpunosti drugačije značenje od onoga koje imaju kada ih se sagleda kao jednu skupinu.

¹ Garajová, Kateřina (2014), *Manualetto di stilistica italiana*, Masarykova univerzita, Brno.

² Garajová, Kateřina (2014), op. cit., str. 7-8.

2. IDIOMATSKI IZRAZI

Idiomatski izrazi (*Le frasi idiomatiche o modi di dire*), kako navodi online enciklopedija *Treccani*, su kompleksni izrazi nekog jezika koje nije moguće doslovno interpretirati ili shvatiti.³ Kod idiomatskih izraza u talijanskom jeziku je vrlo bitno shvatiti doslovno značenje, te onda sagledati metaforičko i simboličko značenje, koja zapravo i daje skup riječi.

3. IZRAZI

Izrazi (*Locuzioni*) su skup od dvije ili više riječi kojima se izražava određeni pojam. Izrazi u talijanskom jeziku mogu biti: priložni (*a momenti – na trenutke*), prijedložni (*in luogo di – umjesto*), veznički (*dal momento che – od trenutka*), pridjevski (*bagnato fradicio – mokar*), imenički (*pesce spada – sabljarka*), glagolski (*mandar giù – poslati dolje*), uzvični (*mamma mia! – majko moja!*).⁴

4. VRSTE SLOŽENICA U TALIJANSKOM JEZIKU

Sastavljanje riječi u talijanskom jeziku je proces koji se sastoji u spajanju dvije ili više već postojećih riječi kako bi se stvorila nova riječ koja se naziva *složenica* (*Parola composta*). Prvobitan razlog stvaranja složenica u talijanskom jeziku je ekonomičnost u leksiku. Time se postiže veća mogućnost izražavanja određenog pojma u što kraćem obliku, također se pojednostavljaju morfološke strukture jezika, pa tako umjesto da se kaže npr. „*capo della squadra – vođa skupine*“, može se reći *caposquadra – vođa skupine* i dobiti isto značenje.

Postoje različite vrste složenica:

1. složenice doslovno izrečene (*le parole composte propriamente dette*)

³ https://www.treccani.it/vocabolario/idiomatico_%28Sinonimi-e-Contrari%29/ (Pristupila 4.10.2020.).

⁴ https://dizionari.corriere.it/dizionario_italiano/L/locuzione.shtml (Pristupila 4.10.2020.).

2. složenice s prefiksoidima i sufiksoidima (*le parole composte con prefissoidi e suffissoidi*)
3. konglomerati (*conglomerati*)
4. „riječi-rečenica“ („*parole-frase*“)
5. „stopljenice“ („*parole macedonia*“)
6. polirematske strukture (*parole polirematiche o unità lessicali*)⁵

4.1. SLOŽENICE

Složenice (Le parole composte propriamente dette) su riječi koje nastaju spajanjem dvije ili više riječi, koje su po prirodi autonomne riječi, ali se ujedinjuju kako bi se stvorila nova riječ s novim značenjem. M. Sensini navodi sljedeće primjere za složenice u talijanskom jeziku: *cassaforte – kasa, soprannome – prezime, arcobaleno – duga*.

U talijanskom jeziku se složenice mogu dobiti spajanjem riječi bilo koje gramatičke kategorije, pa tako postoje složenice stvorene sljedećim kombinacijama: imenica + imenica: *terremoto – potres*; imenica + pridjev: *cassaforte – kasa*; pridjev + imenica: *biancospino – glog*; glagol + imenica: *aspirapolvere – usisivač*; glagol + prilog: *posapiano – spor čovjek*; prijedlog + imenica: *soprannome – prezime*; prilog + glagol: *benestare – dobrostanje*; pridjev + pridjev: *sacrosanto – presvet*; prilog + pridjev: *sempreverde – zimzeleno*; imenica + glagol: *capovolgere – prevrnuti*.⁶

4.2. SLOŽENICE S PREFIKSOIDIMA I SUFIKSOIDIMA

Složenice s prefiksoidima i sufiksoidima (Le parole composte mediante i prefissoidi e suffissoidi) su složenice koje se tvore od lingvističkih elemenata koji potječu od riječi iz grčkog ili latinskog jezika, koje imaju svoje određeno značenje. Stoga, sufiksoidi i prefiksoidi

⁵ Sensini, Marcello, (2005), *La lingua e i testi*, Arnoldo Mondadori Scuola, Milano, str. 54.

⁶ Sensini, Marcello, (2005), op. cit., str. 55.

tvore novu riječ tako što značenje jedne riječi zajedno sa značenjem druge riječi stvara novu riječ i novo značenje. Ove riječi imaju istu funkciju kao prefiksi i sufixi, pa tako prva riječ u ovakvoj složenici se naziva prefiksoid, a druga riječ odnosno krajnja riječ u složenici se naziva sufixoid.

Prefiksoidi koji se najčešće koriste u talijanskom jeziku:

Aero-, antropo-, geo-, multi-, odonto-, poli-, tele- itd.

Sufiksoidi koji se najčešće koriste u talijanskom jeziku:

-antropo, -coltura, -crazia, -fago, -grafia, -iatria, -logo itd.

Složenica s prefiksoidom i sufixoidom može nastati:

1. spajanjem homogenkog prefiksoida i sufixoida, tj. proizašlim iz istog jezika. Primjerice: prefiksoid iz grčkog jezika *geo-* (*zemlja*) i sufixoid iz grčkog jezika *-grafia* (*pisanje*). Spajanjem tih riječi dobivamo riječ *geografia – zemljopis*.
2. spajanjem prefiksoida i sufixoida koji proizlazi iz drugog jezika. Primjerice: prefiksoid iz grčkog jezika *tele-* (*daleko*) i sufixoida iz latinskog jezika *-visione* (od lat. *video – vidjeti*). Spojem navedenih prefiksoida i sufixoida dobivamo riječ *televisione – televizija*.⁷

4.3. KONGLOMERATI

Online enciklopedija *Treccani* navodi da su *konglomerati* (*I conglomerati*) složena leksička struktura. Oni se dobivaju spojem više riječi i to ponajviše dvaju glagola. Primjeri nekih konglomerata su: *saliscendi – zasovnica, tirammolla – kolebanje*.⁸

⁷ Sensini, Marcello, (2005), *ibid.*, str. 55-57.

⁸ <http://www.treccani.it/vocabolario/conglomerato/> (Pristupila 22.8.2020.).

4.4. STOPLJENICE

Autorica Grosmann navodi sljedeću definiciju: „*Za Migliorinija, čini se, kako neka stopljenica označava riječ koja je sastavljena od dijelova riječi koje se ne podudaraju niti sa slovima niti sa početnim slovima osnovne riječi, niti sa morfemom.*“ („*Per Migliorini una parola macedonia sembra definirsi come formata con pezzi di parole che non coincidono né con le lettere o le sillabe iniziali di un sintagma base, né con un morfo.*“)⁹

Neki od primjera stopljenica u talijanskom jeziku su: *cant(ante) + autore -----> cantautore - kantautor, carto(leria) + libreria -----> cartolibreria - biblioteka.*¹⁰

4.5. POLIREMATSKJE STRUKTURE

Polirematska struktura (Le parole polirematiche o unità lessicale) se još naziva i *leksička struktura*. To je struktura koja se sastoji od skupine riječi koje se koriste da bi se označila neka postojana stvar. M. Sensini za ovu leksičku strukturu navodi sljedeće primjere: *occhiali da sole – sunčane naočale, camera da letto – spavaća soba.*¹¹ Vrlo je važno spomenuti da polirematske strukture nisu prave složenice zato što nisu u pravom smislu, odnosno doslovno spojene, nego se radi o skupini riječi koje zajedno tvore novi pojam.

Postoje različiti tipovi polirematskih struktura koji su podijeljeni po gramatičkim strukturama: **imeničke** (nominali): *anima gemella – srodna duša, anno liturgico – liturđijska godina; zamjениčke* (pronominali): *voi altri – vi ostali, questo e quello – ovo i ono; glagolske* (verbali): *dire in faccia – reći u lice, andare in onda – prenositi uživo; pridjevske* (aggettivali): *in bianco – neispisano, prazno; priložne* (avverbiali): *al verde – bez novaca, in fin dei conti – na kraju krajeva; prijedložne* (preposizionali): *in preda a – biti plijen*

⁹ Grosmann, Maria; Rainer, Franc, (2004), *La formazione delle parole in italiano*, Max Niemeyer Verlag, Tübingen, str. 592.

¹⁰ https://www.treccani.it/enciclopedia/parole-macedonia_%28La-grammatica-italiana%29/ (Pristupila 4.10.2020.).

¹¹ Sensini, Marcello, (2005), op. cit. str. 58.

(*nečega*), *rispetto a* – u odnosu na; **vezničke** (*congiunzionali*): *prima che* – prije nego; **usklične** (*interiettive*): *grazie a Dio* – Bogu hvala, *in bocca al lupo* – sretno.¹²

5. VRSTE SLOŽENICA U HRVATSKOM JEZIKU

Složenice su, kako navodi online stranica *Enciklopedija*, skup novih riječi koje su ujedno i samostalne riječi. U hrvatskom jeziku postoje različiti načini stapanja riječi prilikom nastajanja složenica. Takvi su sljedeći primjeri: tvorbeni osnov (hrvat-), tvorbeni prefiks (*pra-*), tvorbeni sufiks (*-ski*), te interfiks (*-o-*).¹³ Bitna činjenica kod složenica u hrvatskom jeziku je ta da druga osnova određuje gramatička svojstva cijele složenice, kao što su npr. vrsta riječi i rod riječi. Taj dio se naziva „glavom“ složenice, te se prema tom dijelu razlikuju vrste složenica, pa tako postoje: pridjevske, imeničke itd.¹⁴

U sljedeća tri naslova ćemo predstaviti različite pojmove koje se tiču jezika. U naslovu broj šest ćemo ukratko nešto reći o frazeologiji i frazemima, te nabrojati koje sve postoje podjele frazema u hrvatskom jeziku. Nadalje, u naslovu broj sedam ćemo objasniti konotativno i denotativno značenje u jeziku zato što je ova tema vrlo bitna za bolje razumijevanje našeg rada i izdvojenih leksičkih struktura. Naposljetku, u naslovu broj osam ćemo govoriti o sinonimiji, antonimiji i homonimiji, te razlikama između ova tri pojma. Odabrali smo ove pojmove zato što su uistinu potrebni za shvaćanje rečenica, odnosno leksičkih struktura, koje smo predstavili u glavnom dijelu rada.

¹² Grosman, Maria; Rainer, Franc, (2004), *La formazione delle parole in italiano*, str. 85-92.

¹³ Samardžija, Marko, (1995), *Leksikologija s poviješću hrvatskog jezika*, Školska knjiga, Zagreb, str. 69.

¹⁴ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=56711> (Pristupila 12.7.2020.)

6. FRAZELOGIJA I FRAZEMI

Frazeologija je jezikoslovna disciplina koja proučava frazeme. Također, može se nazivati ukupnost frazema nekog jezika, te stoga postoji hrvatska frazeologija, njemačka frazeologija itd. Samardžija navodi da su frazemi: „*jedinice jezika značenjskog karaktera koji se kao cjelina reproduciraju u govornom aktu, raspoložuci pri tome s najmanje dvjema punoznačnim riječima od kojih barem jedna upućuje na semantičku pretvorbu, jedinice koje, zbog sposobnosti uklapanja u kontekst, poput svake druge riječi, mogu vršiti sintaktičku funkciju u rečenici.*“

U hrvatskom jeziku frazemi se prema vrsti riječi dijele na sljedeće: imeničke, glagolske, pridjevske, priložne.¹⁵ Nabrojati ćemo nekoliko primjera za svaku skupinu: **imenička:** *crne misli, bijeli svijet*; **pridjevska:** *škrt na riječima, ravan kao svijeća*; **priložna:** *iz petnih žila, kao grom iz vedra neba*; **glagolska:** *ispustiti dušu, biti komu na srcu.*¹⁶

7. KONOTATIVNO I DENOTATIVNO ZNAČENJE

Konotacija (lat. *connotatio*) označava termin koji se nalazi u suprotnosti denotaciji, te se njome naglašava dodatna vrijednost ili značenje što ih riječ dobiva s obzirom na situaciju u kojoj se upotrebljava. Konotacijom se ističe postojanje emotivnih sastavnica koje se pridaju denotativnom značenju neke riječi, pa se tako može izražavati govornikovo stajalište s obzirom na neku situaciju. Kako navodi dalje online stranica *Enciklopedija*, riječi *mršav* i *žgoljav* imaju u potpunosti istu denotaciju, no različitu konotaciju.¹⁷

Denotacija (lat. *denotatio*) označava termin koji se nalazi u suprotnosti konotaciji, te se njome izravno predstavlja predmet na koji se odnosi neki jezični izraz. Denotacijom se ističe značenje nekog termina, poput neke rječničke natuknice. *Enciklopedija* navodi riječ

¹⁵ Samardžija, Marko, (1995), op. cit., str. 83-87.

¹⁶ Filaković, Svetlana, (2008), *Frazeologija u djelima Ivane Brlić-Mažuranić*, LIV, Život i škola, br. 19., str. 5-6.

¹⁷ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=32848> (Pristupila 22.8.2020.).

majka, koja denotativno označava termin *ženski roditelj*, dok konotativno označava: *brigu, nježnost*.¹⁸

8. SINONIMIJA, ANTONIMIJA I HOMONIMIJA

Sinonimija je, kako navodi Marko Samardžija, semantički odnos između dvaju ili više leksema koji pripadaju upravo istoj vrsti riječi i imaju različite izraze. No, sadržaji tih riječi se podudaraju djelomično ili potpuno. Dok, s druge strane, *antonimija* je leksičko-semantička pojava značenjske opreke koja se događa između dvaju leksema. *Homonimija* je izjednačavanje izraza dvaju leksema različitih značenja.¹⁹

U narednim dijelovima rada (9 – 12.) ćemo prikazati primjere upotrebe nekih leksičkih struktura iz izvornog teksta i prijevoda. Odabrane leksičke strukture ćemo posebno označiti u svim primjerima.

U devetom naslovu ćemo prikazati odabrane idiomatske izraze (*Le frasi idiomatiche*) koje smo pronašli u izvornom tekstu, te ćemo prikazati prijevode tih leksičkih struktura. Rečenice iz izvornog teksta će biti predstavljene tako što ćemo ih napisati potpune ili djelomične (ovisno o potrebi razumijevanja rečenice), te će leksičke strukture biti posebno označene. Nakon izložene rečenice će slijediti kratica za prezime autora i broj stranice u djelu. Nakon rečenice iz izvornog teksta bit će predstavljen i prijevod, te označena riječ ili leksička struktura, nakon koje će slijediti kratica za prezime autora i broj stranice u djelu. Naposljetku ćemo prokomentirati obje rečenice u vlastitom komentaru.

Odabrali smo ovu leksičku strukturu zato što nam se čini zanimljivom i vrlo bogatom sadržajem u talijanskom jeziku, te je vrlo zahtjevno usporediti idiomatski izraz na talijanskom jeziku sa frazemima na hrvatskom jeziku, zbog različitosti dvaju jezika.

¹⁸ <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=14586> (Pristupila 22.8.2020.).

¹⁹ Samardžija, Marko, (1995), op. cit., str. 17-26.

9. IDIOMATSKI IZRAZI

1.a. ... *fra qualche tempo si sarebbe cominciata a vedere la pancia, e Vicenzino avrebbe fatto un macello.* (L: 200)

1.b. ... *za kratko vrijeme počeo će se isticati trbuh, a Vicenzino će izvršiti pokolj.* (M: 200)

- U izvornom tekstu je upotrijebljena talijanska leksička struktura tj. idiomatski izraz *fare macello – izvršiti pokolj*, no u ovom izloženom primjeru je iskorištena u kondicionalu prošlom. Ovaj idiomatski izraz je sastavljen od: infinitiva glagola *fare – učiniti* i imenice (*il*) *macello – pokolj, zločin*. Što se tiče primjera prevedenog na hrvatski jezik, tu se radi o korištenju frazeološke strukture u futuru. Ova struktura u hrvatskom jeziku je sastavljena od: glagola *izvršiti* i imenice *pokolj*. Prevoditelj M. je u ovom primjeru preveo vjerodostojno talijansku leksičku strukturu tj. idiomatski izraz *fare macello* zato što ju je preveo što je više mogao u duhu hrvatskog jezika. Denotativno značenje ovog izraza je izvršiti pokolj, odnosno činjenica da će osoba doslovno ubiti nekoga, dok konotativno značenje ovog izraza je činjenica da će osoba učiniti nešto loše ili negativno, da će napraviti veliku buku, tj. da će učiniti nažao nekome, ali ne u smislu ubojstva, nego povrede ili galame. U ovom primjeru pisac koristi leksičku strukturu u denotativnom značenju, tj. značenje izraza je da će osoba uistinu ubiti nekoga, te se to može vidjeti iz teksta koji se nastavlja poslije izložene rečenice:

Infatti con la sua fronte bassa, con i suoi „cacciolani“, le ciocche di capelli lasciate crescere sulle tempie, col dondolio del suo passo, /.../ si capiva subito che Vicenzino era „uomo di onore“; uno di quegli imbecilli violenti capaci di ogni strage. (L:200)

Prijevod: *Zaista, onako niska čela, dugih čuperaka kose podgojene na sljepočicama, gegava koraka, /.../ odmah je bivalo jasno da je Vicenzino „častan čovjek“, jedan od onih nasilnih luđaka sposobnih za svako klanje.* (M:200)

2 a. ... *domani non partirà e per esserne sicuro mi priverò del piacere di **parlare** con lei a **quattr'occhi** sino al pomeriggio.* (L:172)

2.b. ... *sutra nećete oputovati, a da bih u to bio siguran, lišit ću se zadovoljstva da s vama **govorim u četiri oka** sve do poslije podne.* (M:169)

- U izvornom tekstu se nalazi leksička struktura *parlare a quattr'occhi – razgovarati nasamo s nekim*. Na talijanskom jeziku ova struktura je sastavljena od: infinitiva glagola *parlare – govoriti*, prijedloga *a – u*, broja *quattro – četiri* i imenice (*gli*) *occhi – oči*. Prevoditelj M. je prenio u hrvatski jezički sistem odgovarajuću izloženu leksičku strukturu na talijanskom jeziku *parlare a quattr'occhi – razgovarati nasamo s nekim*. *Govoriti u četiri oka* u hrvatskom jeziku označava oblik frazema. Taj frazem je sastavljen od glagola *govoriti*, prijedloga *u*, broja *četiri* i imenice *oko*. No, kao frazem ta skupina riječi i u hrvatskom jeziku znači *razgovarati nasamo s nekim*.²⁰ Denotativno značenje izvornog teksta i prijevoda je *razgovarati s nekim u četiri oka*, dok je konotativno značenje *razgovarati nasamo s nekim*, što je upravo i željeni smisao koji se nalazi u obje rečenice.

3.a. /.../ *però già gli si parlava poco perché l'azzurro freddo dei suoi occhi, intravisto fra le palpebre pesanti, faceva **perdere le staffe** agli interlocutori ed egli si trovava spesso isolato non già per rispetto, come credeva, ma per timore.* (L:219 - 220)

3.b. *Ali već se s njim malo razgovaralo, jer **su** od hladnog plavetnila njegovih očiju, nazretog između teških vjeđa, subesjednici **gubili prisebnost** /.../* (M:221)

- U izvornom tekstu je prikazana jedna vrlo zanimljiva talijanska leksička struktura *perdere le staffe – izgubiti kontrolu nad sobom, žestoko se naljutiti*²¹. Zanimljivost se

²⁰ <http://www.impariamoitaliano.com/frasi12.htm> (Pristupila 1.4.2020.).

²¹ <https://www.albanesi.it/frasi-celebri-modi-dire/perdere-le-staffe.htm> (Pristupila 27.4.2020.).

nalazi u tome što je ova leksička struktura odvojeno, preciznije nazvana idiomatski izraz, sastavljena od: infinitiva glagola *perdere* - *izgubiti* i imenice *le staffe* - *stremeni*.²² Iz ovog primjera se može vidjeti čar leksičkih struktura, zbog same činjenice da riječi odvojeno znače jedno, a zajedno „stvaraju“ potpuno novo značenje. Ova struktura u hrvatskom jeziku je prevedena kao *gubiti prisebnost*, što bi značilo *gubiti glavu*.²³ To je upravo frazeološka struktura u hrvatskom jeziku koja je sastavljena od prijelaznog glagola *gubiti* i imenice *prisebnost*.²⁴ Denotativno značenje ovog idiomatskog izraza je *izgubiti stremene*, dok konotativno značenje ovog idiomatskog izraza je *izgubiti prisebnost, vodstvo nad samim sobom*. Konotativno značenje se koristi u izvornom tekstu i u prijevodu, te se upravo tako i dobiva smisao cjelokupnih struktura.

4.a. *Colicchio, poi, era sfuggito per un pelo alla fucilata di un marito scontento.* (L:89)

4.b. *Calicchio je zatim za dlaku umaknuo metku nekog zlovoljnog muža.* (M:73)

- U izvornom tekstu se nalazi idiomatski izraz *per un pelo – za dlaku*. Ovaj izraz je sastavljen od: prijedloga *per – za*, skraćenog oblika broja *un(o) – jedan* i imenice (*il*) *pelo – dlaka*. U primjeru na hrvatskom jeziku prevoditelj M. je izraz preveo vjerodostojno, tj. *za dlaku*. Leksička struktura *per un pelo* se može reći i *per pochissimo – za vrlo malo*²⁵. *Za dlaku* je u hrvatskom jeziku frazem koji sam po sebi predstavlja fonetsku riječ. Ovaj frazem je sastavljen od jedne nesamostalne i nenaglašene riječi tj. prijedloga *za* i samostalne i naglašene riječi, u ovom slučaju imenice *dlaka*.²⁶ Značenje ovog frazema je: za „vrlo“ malo. Denotativno značenje ovog idiomatskog izraza je doslovno rečeno *za dlaku; za jednu vlas*, dok konotativno

²² Deanović; Jernej, (1960), *Talijansko-hrvatskosrpski rječnik*, Školska knjiga, Zagreb, str. 795.

²³ http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=fFdhXBE%3D (Pristupila 1.4.2020.).

²⁴ Menac, Antica, (2007), *Hrvatska frazeologija*, KNJIGRA, Zagreb, str. 180.

²⁵ <https://dizionari.corriere.it/dizionario-modi-di-dire/P/pelo.shtml> (Pristupila 21.3.2020.)

²⁶ Menac, Antica, (2007), op.cit., str. 17-18.

značenje izraza je *zamalo*. Upravo je izraženo konotativno značenje, kako idiomatskog talijanskog izraza tako i hrvatskog frazema.

5.a. „*Don Calogero, non cambiamo le carte in tavola.* (L:133)

5.b. – *Don Calogero, ne mijenjajmo karte na stolu.* (M:123)

- U izvornom tekstu se nalazi primjer idiomatskog izraza *cambiare le carte in tavola* – *povući ono što se reklo*. Taj idiomatski izraz je sastavljen od infinitiva glagola *cambiare* – *promijeniti*, imenice *le carte* – *karte*, prijedloga *in - u* i imenice *(la) tavola - stol*. Na hrvatskom jeziku taj izraz je sastavljen od glagola *mijenjati*, imenice *karte*, prijedloga *na* i imenice *stol*. Doslovno preveden ovaj izraz je *mijenjati karte na stolu*, te je to denotativno značenje, dok konotativno značenje ovog idiomatskog izraza je *situacija u kojoj se povlači ono što se reklo*. Korištenje konotativnog značenja vidimo kako u izvornom tekstu tako i u prijevodu.

6.a. /.../ *scusatemi Monsignore, che non avrebbe dovuto nemmeno passare per la testa di Sua Eminenza.* (L:252)

6.b. /.../ *oprostite mi monsignore, što ne bi smjelo ni na pamet pasti Njegovoj Preuzvišenosti.* (M:258)

- U izvornom tekstu vidimo korištenje talijanskog idiomatskog izraza *passare per la testa* – *pomisliti, dosjetiti se iznenada*. Ovaj izraz je sastavljen od: infinitiva glagola *passare* – *proći*, prijedloga *per – za; po*, imenice *la testa* – *glava*. Prevoditelj M. je preveo ovaj idiomatski izraz frazemom *na pamet pasti* na hrvatski jezik. Ovaj frazem je sastavljen od prijedloga *na*, imenice *pamet* i glagola *pasti*. To je upravo

vjerodostojno značenje talijanskog izraza. Denotativno značenje ove leksičke strukture je *proći kroz glavu*, dok konotativno značenje je *dosjetiti se* (nečega, nekoga). Upravo se konotativno značenje koristi za obje rečenice.

7.a. *Quando si è con lui, quando è **in vena**, il mondo appare più buffo di come appaia sempre, talvolta anche più serio.* (L:149)

7.b. *Kad je čovjek s njim, kad **je raspoložen**, svijet izgleda smješniji nego što inače izgleda, a katkada i ozbiljniji.* (M:143)

- U izvornom tekstu se nalazi primjer idiomatskog izraza *essere in vena - osjećati se u najboljem stanju*.²⁷ Preciznije rečeno u ovome primjeru pisac Lampedusa je iskoristio 3.l.jd. prezenta glagola *essere - biti*, prijedlog *in – u* i imenicu (*la*) *vena – vena*.²⁸ U obje rečenice se nalazi leksička struktura koja označava *opis stanja osobe*. Primjer na hrvatskom jeziku je sastavljen od dvije riječi: glagola *biti – je* i pridjeva *raspoložen*. Prevoditelj M. se izvrsno snašao ovdje u prijevodu i pronašao vrlo dobar ekvivalent za ovaj izraz. Denotativno značenje leksičke strukture na talijanskom jeziku bi bilo, doslovno rečeno *biti u veni*, što nikako nije smisao izložene leksičke strukture, te time vidimo da je pisac iskoristio konotativno značenje ove strukture, tj. značenje *osjećati se odlično*. Taj smisao se vidi vrlo dobro iskorišten i na hrvatskom jeziku *biti raspoložen*.

8.a. */.../ teneva circolo a tre o quattro giovanotti e li **faceva sbellicare dalle risa** per certe sue storielle certamente arrischiate, /.../* (L:214)

²⁷ <http://www.impariamoitaliano.com/frasi05.htm> (Pristupila 19.4.2020.).

²⁸ Deanović; Jernej, (1960), op.cit.; str. 873. str.

8.b. /.../ *okupio oko sebe tri-četiri mladića i navodio ih da pucaju od smijeha stanovitim svojim jamačno presmionim pričicama, /.../ (M:215)*

- U izvornom tekstu je upotrijebljen talijanski idiomatski izraz *sbellicare dalle risa - glasno se nasmijati, ne uspijevajući se suzdržati*. Vrlo je zanimljivo spomenuti da je glagol *sbellicare* jedino ostao u ovom izrazu u talijanskom jeziku. Taj glagol je prije značio „*raskinuti pupak*“ – „*rompere ombellico*“.²⁹ Ovoj leksičkoj strukturi prethodi glagol *fare* koji ima uzročnu vrijednost. To se može prepoznati po upotrebi infinitiva glagola *fare* i infinitiva glagola čije se značenje dodatno označava uzročnim glagolom *fare*, u ovom slučaju *far(e) sbellicare*. Ova leksička struktura u talijanskom jeziku je sastavljena od dvije riječi: infinitiva glagola *fare* – *činiti, raditi*, infinitiva glagola *sbellicare* – „*raskinuti pupak*“, artikuliranog prijedloga *dalle* – *od* i imenice (*le*) *risa - smjehovi*. Prevoditelj M. je upotrijebio hrvatski frazem *pucati od smijeha*³⁰, što značenjski odlično odgovara izvornoj strukturi. Također i u hrvatskom jeziku ta struktura označava *grohotno smijanje*. U hrvatskom jeziku ova struktura stoji bez glagola *činiti* odnosno *fare* kao što se nalazi u talijanskom jeziku, no prevoditelj M. se izvrsno snašao te ju je također preveo. U ovom primjeru taj frazem se sastoji od sljedećih dijelova: glagola *navoditi*, veznika *da*, glagola *pucati*, prijedloga *od* (koji se koristi uz padež genitiv) i imenice *smijeh*. Denotativno značenje ovog idiomatskog izraza bi doslovno bilo *raskinuti pupak od smijeha*, što je vrlo besmislen i neprimjeren način izražavanja u književnom tekstu, dok konotativno značenje, tj. figurativno je *pucati od smijeha*. U oba primjera se zapravo koristi konotativno značenje ovog izraza.

9.a. /.../ *segretario della prefettura che avrebbe dovuto intrattenerlo di un argomento che stava molto a cuore al Governo. (L:170)*

9.b. /.../ *tajnik poglavarstva, koji će s njim razgovarati o stvari koja je Vladi jako pri srcu. (M:166)*

²⁹ <https://dizionari.corriere.it/dizionario-modi-di-dire/R/riso.shtml> (Pristupila 27.4.2020.).

³⁰ <http://frazemi.ihjj.hr/?letter=s&page=72> (Pristupila 27.4.2020.).

- U izvornom tekstu se nalazi talijanski idiomatski izraz *stare a cuore – biti vrlo bitno nešto nekome*.³¹ Ovaj idiomatski izraz je sastavljen od: infinitiva glagola *stare - biti*, prijedloga *a – u*, imenice (*il*) *cuore – srce*. Prevoditelj M. je talijanski idiomatski izraz preveo hrvatskim frazemom *biti pri srcu*. Ovaj frazem je nastao uz pomoć leksema *srce*, koje je središte najvažnijih čovjekovih emocija. Upravo se u ovom frazemu osjećaj ljubavi prema nekome/nečemu ostvaruje smještanjem voljene osobe/stvari u sam centar našeg emotivnog sustava.³² Frazem na hrvatskom jeziku je sastavljen od: glagola *biti – je*, prijedloga *pri* i imenice *srce*. Denotativno značenje ovih dvaju leksičkih struktura je *da se nešto nalazi na srcu, nešto opipljivo; materijalno*, dok je konotativno značenje ovih struktura *da je osobi netko/nešto osobito drago, te da mu je u srcu*.

10.a. /.../ *così Chevalley si rifugiò nella credenza di esser **preso in giro***/.../ (L:174)

10.b. /.../ *tako se Chevalley sklonio u vjerovanje da s njim **zbijaju šalu***/.../ (M:171)

- U izvornom tekstu se nalazi korištenje talijanskog idiomatskog izraza *prendere in giro – rugati se nekome, ismijavati*.³³ Ovaj idiomatski izraz je sastavljen od: infinitiva glagola *prendere – uzeti*, prijedloga *in – u*, imenice (*il*) *giro – krug, obilazak*.³⁴ U primjeru na talijanskom jeziku se nalazi korištenje ovog talijanskog idiomatskog izraza u pasivnoj formi. Na hrvatskom jeziku se nalazi korištenje frazema *zbijati šalu*. Ovaj frazem je sastavljen od: glagola *zbijati* i imenice *šala*. Denotativno značenje talijanskog idiomatskog izraza je *uhvatiti u obilasku*, dok je konotativno značenje ovog izraza *ismijavati (nekoga)*. S druge strane, denotativno značenje hrvatskog

³¹ <https://dizionari.corriere.it/dizionario-modi-di-dire/C/cuore.shtml> (Pristupila 15.5.2020.).

³² Jurišić Malnar, Marija, (2018), *Međuljudski odnosi u hrvatskoj dijalektalnoj frazeologiji*, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, str. 421. Dostupno na:

https://www.researchgate.net/publication/323245039_Meduljudski_odnosi_u_hrvatskoj_dijalektalnoj_frazeologiji (Pristupila 29.5.2020.).

³³ <http://www.italyamonews.com/2014/11/13/modi-di-dire-con-la-parola-giro/> (Pristupila 15.5.2020.).

³⁴ Deanović; Jernej, (1960), op.cit.; str. 321.

frazema je *čvrsto približavati šalu*, što je u potpunosti besmisleno, no sagledavajući značenje kao konotativno, dobijemo značenje *šaliti se; ismijavati (nekoga)*.

U desetom dijelu ćemo se fokusirati na izlaganje izraza (*Locuzioni*) na talijanskom jeziku. Kroz deset odabranih rečenica iz izvornog teksta koje su, zasebno, popraćene i prijevodima, ćemo prikazati raznovrsno korištenje izraza u izvornoj knjizi, te raznim načinima prevođenja na hrvatski jezik.

Odabrali smo ovu talijansku leksičku strukturu iz razloga što se većina ovih izraza koristi u svakodnevnom jeziku, te je zanimljivo vidjeti kako u hrvatskom jeziku isti ti izrazi ne čine leksičke strukture, nego samostalne riječi.

10. IZRAZI

1.a. Il grido partito dalla prima delle carrozze percorse a ritroso la fila delle altre quattro pressoché invisibili nella nuvola di polvere bianca, e ad ognuno degli sportelli volti sudati espressero una soddisfazione stanca. (L:69)

1.b. Poklik upućen iz prve kočije prostrujio je kroz niz drugih četiriju kočija iza nje, gotovo nevidljivih u oblaku bijele prašine; i na svakom prozorčiću znojna lica izraziše umorno zadovoljstvo. (M:51)

- U izvornom tekstu se nalazi korištenje talijanskog izraza *a ritroso* – *unazad* koji je preveden prijedlogom *iza* na hrvatski jezik. Ovaj izraz je sastavljen od: prijedloga *a* – *u* i pridjeva *ritroso* – *protivan*.³⁵ Na hrvatskom jeziku ta leksička struktura bi označavala priloge *natrag*, *naopako*.³⁶ Prevoditelj M. je najvjerojatnije iskoristio prijedlog *iza* umjesto priloga *natrag*, te time nije promijenio značenje koje je bilo

³⁵ Menac, Antica, (2007), op.cit., str. 680.

³⁶ Menac, Antica, (2007), ibid., str. 680.

potrebno prenijeti. Denotativno značenje u oba primjera označava *natrag, nešto što je straga, iza*.

2.a. *Fu così che per la seconda volta in quel giorno don Ciccio venne sorpreso da una domanda a bruciapelo.* (L:126)

2.b. *Tako se dogodilo da je don Ciccio toga dana po drugi put bio iznenađen pitanjem iznebuha.* (M:115)

- U izvornom tekstu se nalazi talijanski izraz *a bruciapelo – iznenada*. Ovaj izraz je sastavljen od: prijedloga *a – od* i imenice (*il*) *bruciapelo – iznenada*³⁷, koja zajedno sa prijedlogom *a* tvori prijedložni izraz. Imenica (*il*) *bruciapelo* se koristi samo u ovom izrazu, tj. skupa sa prijedlogom *a*. Prevoditelj M. je taj izraz preveo na hrvatski jezik *iznenada, odjednom*³⁸, što i jest pravi ekvivalent riječi na talijanskom jeziku. Budući da se radi o korištenju prijedložnog izraza i priloga, u oba primjera se nalazi denotativno značenje.

3.a. *Se il nome del venditore non era fatto era soltanto a cagione di una comprensibile, anzi encomiabile, discrezione /.../* (L:255)

3.b. *Ako se nije kazivalo prodavačevo ime, bilo je to samo zbog razumljiva, dapače hvalevrijedna, obzira /.../* (M:262)

- U izvornom tekstu je korišten izraz uzročnog značenja *a cagione – zbog nečega*. Taj izraz je sastavljen od: prijedloga *a – od* i imenice (*il*) *cagione – razlog*. Stoga, taj izraz na hrvatski jezik najbolje je prevesti onako kako je to učinio prevoditelj M., a to je

³⁷ Deanović; Jernej, (1960), op.cit.; str. 97.

³⁸ <https://jezikoslovac.com/word/fk65> (Pristupila 1.4.2020.).

uzročno, odnosno prijedlogom *zbog, radi*. U oba primjera se koristi denotativno značenje riječi.

4.a. *Ove poi si voglia considerare che le persone venute da lui rappresentavano soltanto il fior fiore del paese /.../ (L:118)*

4.b. *Ako se zatim uzme u obzir da ljudi koji su došli k njemu predstavljaju samo najviđenije u selu /.../ (M:106)*

- U izvornom tekstu se nalazi primjer talijanskog izraza *il fior fiore – najbolji dio nečega*, obično se odnosi na neku skupinu ljudi.³⁹ Ovaj izraz je sastavljen od određenog člana *il*, imenice okrnjenog oblika (*il*) *fior(e)* – cvijet i imenice (*il*) *fiore* - cvijet. Vrlo je bitno spomenuti da ovaj talijanski izraz je nepromjenjiv u množini i da se koristi i za jedninu i množinu u istome obliku.⁴⁰ Kada govorimo o denotativnom značenju ovog izraza, on bi označavao *cvijet cvijeta*, što ne nosi nikakvo značenje u talijanskom jeziku. Pravo značenje ovog izraza dobiva se konotacijom, što označava *najbolji dio nečega*. Što se tiče prijevoda, prevoditelj M. je taj izraz preveo na hrvatski jezik superlativom pridjeva muškog roda *viđen*. Smatramo da to možda i nije najbolje rješenje za prijevod na hrvatski jezik, te da bi bolji smisao i podudarnost sa talijanskim izrazom bila kad bi se preveo riječju *najbolje*. Kada govorimo o kontekstu, pisac L. koristi imenicu muškog roda zato što ta leksička struktura nema drugog oblika, a i odgovara smislu u tekstu, no što se tiče prijevoda, Maras koristi pridjev muškog roda *viđen* zato što se pridjev odnosi na ljude, te se to može vidjeti iz prethodnih rečenica u djelu koje se nalaze iznad izloženih u djelu.

5.a. *Tu solo avevi perduto la testa per lui!* (L:112)

5.b. *Samo si ti izgubio glavu zbog njega!* (M:99)

³⁹ <https://dizionario.internazionale.it/parola/col-fiato-in-gola> (Pristupila 19.4.2020.).

⁴⁰ <https://www.corriere.it/Rubriche/Scioglilingua/2003/16maggio.shtml> (Pristupila 1.5.2020.).

- U izvornom tekstu je upotrijebljen talijanski izraz *perdere la testa* – dosl. *izgubiti glavu; poludjeti*⁴¹, *izgubiti prisebnost*.⁴² Ova leksička struktura je sastavljena od: glagola *perdere* – *izgubiti* i imenice *la testa* – *glava*. U prijevodu na hrvatski jezik se nalazi frazem *izgubiti glavu*. Ovaj frazem je sastavljen od: 2. l. jd. perfekta glagola *izgubiti* i imenice *glava*. *Izgubiti glavu za nečim/nekim* ima dva značenja i koristi se u dvije različite situacije. Taj frazem može označavati *nerazumno ponašanje* i najčešće se koristi u situacijama kada prema nekome *osjećamo jake emocije*, te to označava konotativno značenje, a može označavati glagol u smislu *poginuti* ili *izgubiti život*, te tada označava denotativno značenje. U ova dva primjera se koristi konotativno značenje leksičke strukture.

6.a. /.../ *perché rispetto all'immutabilità di queste contrade fuori di mano sembravano far parte del futuro* /.../ (L:106)

6.b. /.../ *jer se prema nepromjenjivosti toga predjela sneruke činilo da su dio budućnosti* /.../ (M:92-93)

- U izvornom tekstu se nalazi talijanska leksička struktura *fuori di mano* – *daleko, teško za postići*.⁴³ Taj izraz je sastavljen od prijedloga *fuori* – *izvan*, prijedloga *di* – *od, iz* i imenice (*la*) *mano* – *ruka*. U prijevodu na hrvatski jezik se nalazi prilog *sneruke* što bi značilo: *predaleko, izvan ruke*.⁴⁴ Riječ *sneruke* u hrvatskom jeziku predstavlja lokalizam.⁴⁵ Denotativno značenje talijanske leksičke strukture je *izvan; daleko od ruke*, dok je konotativno značenje *nešto nedohvatljivo, predaleko*, te se ono koristi u ovom primjeru. Što se tiče hrvatskog priloga *sneruke*, denotativno značenje bi bilo *da nešto nije pri ruci*, dok je konotativno značenje *da je nešto udaljeno* i ono se koristi u primjeru na hrvatskom jeziku.

⁴¹ <https://dizionario.internazionale.it/parola/perdere-la-testa> (Pristupila 26. 4. 2020.).

⁴² Deanović; Jernej, (1960), op.cit.; str. 563.

⁴³ <https://dizionari.corriere.it/dizionario-modi-di-dire/M/mano.shtml> (Pristupila 26.4. 2020.).

⁴⁴ http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d11jURU%3D (Pristupila 26.4. 2020.).

⁴⁵ <https://www.ricice.hr/lokalizmi.html> (Pristupila 28.5.2020.)

7.a. *I Salina rimasero col fiato in gola; Tancredi sentì addirittura come gli pulsassero le vene delle tempie.* (L:91)

7.b. *Saline ostadoše bez daha; Tancredi upravo osjeti kako mu biju žile na sljepočicama.* (M:76)

- U prvoj rečenici se nalazi primjer talijanskog izraza *con il (col) fiato in gola – s dahom u grlu, zadržati dah*.⁴⁶ Ovaj izraz je sastavljen od padežnog prijedloga *col - sa*, imenice (*il*) *fiato – dah*, prijedloga *in – u*, imenice (*la*) *gola – grlo*. Značenje ovog izraza je *zadržati dah*. U prijevodu na hrvatski jezik se nalaze tri riječi koje opisuju talijanski izraz, a to su: ostati *bez daha*. Ova skupina riječi je sastavljena od: prijedloga *bez* i imenice *dah*. Zajedno ova skupina riječi u hrvatskom jeziku označava frazem. Značenje hrvatskog frazema je *zapanjiti koga, iznenaditi koga*.⁴⁷ U ova dva primjera vidimo veliku zanimljivost, kako talijanskog izraza tako i hrvatskog frazema. Ta zanimljivost se sastoji u tome što se u talijanskom tekstu koristi izraz *col fiato in gola – s dahom u grlu*, dok na hrvatskom jeziku se koristi frazem *bez daha*. Prevoditelj M. je ponudio prijevod hrvatskog frazema *bez daha*. Tu vidimo kontradiktornost korištenja različitih izraza u ova dva jezika u izražavanju istog pojma, zato što se u rečenici na talijanskom jeziku za izražavanje značenja da su osobe ostale začuđene koristi konstrukcija *s dahom*, dok u hrvatskom jeziku začuđenost se izražava pomoću konstrukcije *bez daha*. Denotativno značenje talijanskog izraza je doslovno *s dahom u grlu*, dok je konotativno značenje *izražavanje začuđenosti*. S druge strane, denotativno značenje hrvatskog frazema je doslovno *bez daha*, dok je konotativno značenje također *izražavanje začuđenosti* koje se i koristi u oba primjera.

⁴⁶ <https://dizionario.internazionale.it/parola/col-fiato-in-gola> (Pristupila 20.4.2020.).

⁴⁷ Kovačević, B., Ramadanović, E., (2016), *Primarne emocije u hrvatskoj frazeologiji*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, str. 513.

Dostupno: https://www.researchgate.net/publication/316137707_Basic_emotions_in_Croatian_phraseology/fulltext/5ca2106492851cf0aea5e040/Basic-emotions-in-Croatian-phraseology.pdf (Pristupila 29.5.2020.).

8.a. *Ma le altre due stupide, Carolina e Caterina, guardavano Cavriaghi con occhi di pesce morto e „friccichiavano“, si sdilinquivano tutte quando lui le avvicinava.*

(L:168)

8.b. *Ali druge dvije glupače, Carolina i Caterina, gledaju Cavriaghija očima mrtve ribe i „izvode“, prenemažu se čim im se približi.* (M:164)

- U izvornom tekstu se nalazi talijanski izraz *occhi di pesce morto*, što bi u prijevodu značilo *bezizražajan pogled*.⁴⁸ Izraz je sastavljen od: imenice (*gli*) *occhi* – *oči*, pridjelog *di* – *od*, imenice (*il*) *pesce* – *riba*, pridjeva *morto* – *mrtav*. U prijevodu na hrvatski jezik se nalazi doslovan prijevod talijanskog izraza *očima mrtve ribe*. U ovom primjeru se nalazi struktura sastavljena od tri riječi: imenice *očima*, pridjeva *mrtve* i imenice *ribe*. Smatramo da je i ova mogućnost prevoditelja M. vjerodostojna, zato što i takav opis nas vodi do značenja na što treba i asociirati. Denotativno značenje ove riječi je doslovan prijevod, a to je *oči mrtve ribe*, dok konotativno značenje je *beizražajan pogled*. Upravo se konotativno značenje koristi u obje rečenice.

9.a. */.../ Angelica dovesse riputarsi fortunata di sposare un uomo che a sei anni era stato tanto ragionevole da sottometersi ai clisterini indispensabili senza far storie /.../*

(L:148)

9.b. */.../ se Angelica mora smatrati sretnom što se udaje za čovjeka koji je sa šest godina bio toliko razborit da se bez izmotavanja /.../* (M:141)

- U izvornom tekstu vidimo primjer talijanskog izraza *fare storie* – *odupirati se, oklijevati*.⁴⁹ Ovaj izraz je složen od skraćenog infinitiva glagola *far* (od *fare*) – *činiti, raditi* i imenice (*le*) *storie* – *priče*. Prevoditelj M. je na hrvatski jezik taj izraz preveo

⁴⁸ https://dizionario.internazionale.it/parola/occhio-da_2 (Pristupila 19.4.2020.).

⁴⁹ <https://dizionario.internazionale.it/parola/fare-storie> (Pristupila 19.4.2020.).

imenicom *izmotavanje*. Smatramo da je ovaj odabir riječi izvrstan zato što najbolje prikazuje pravo značenje talijanskog izraza. Denotativno značenje talijanskog izraza je *raditi priče*, dok je na hrvatskom jeziku značenje *izmotavati*, a konotativno značenje ovih izraza je *oklijevati, izmotavati se*, te se ono koristi u oba primjera.

10.a. /.../ *era gente da prendere alla lettera l'indicazione di orario scritta sul cartoncino lucido dell'invito.* (L:212)

10.b. /.../ *takva čeljad da će doslovno shvatiti naznaku sata napisanu na sjajnom kartončiću pozivnice.* (M:212)

- U izvornom tekstu pisac koristi talijanski izraz *prendere alla lettera* – točno, precizno *shvatiti*.⁵⁰ Ovaj izraz je sastavljen od infinitiva glagola *prendere* – uzeti, *uhvatiti*⁵¹, artikuliranog prijedloga *alla* - na i imenice (*la*) *lettera* – pismo. Prevoditelj M. je taj izraz preveo u duhu hrvatskog jezika dvjema riječima: prilogom *doslovno* i glagolom *shvatiti* i to upravo i jeste prvobitno značenje izraza. Denotativno značenje talijanskog izraza je *shvatiti riječ po riječ*, dok konotativno značenje ovog izraza je *shvatiti doslovno nešto što se izreklo*.

⁵⁰ <https://dizionario.internazionale.it/parola/alla-lettera>

(Pristupila 1.5.2020.).

⁵¹ Deanović; Jernej, (1960), op.cit.; str. 598.

U jedanaestom dijelu ćemo prikazati deset rečenica iz izvornog teksta gdje su korištene talijanske složenice (*Le parole composte*).

Odabrali smo ovu vrstu leksičke strukture zato što ih, kako u talijanskom tako i u hrvatskom, postoji mnoštvo i raznovrsna im je podjela. Upravo iz tog razloga nam se čine vrlo zanimljivim za prikazati i tako uvidjeti razlike korištenja istih pojmova u dva jezika.

11. SLOŽENICE

*1.a. Per una volta che potevo dire quello che pensavo quel **succhiasangue** di Sedàra mi annulla, fa come se non fossi mai esistito /.../ (L:123)*

*1.b. Jedini put kad sam mogao reći što mislim, onaj **krvopija** Sedàra me poništava, radi kao da nikada nisam postojao /.../ (M:111)*

- U izvornom tekstu se nalazi složenica *succhiasangue*, koja je sastavljena od glagola *succhiare* – *sisati* i imenice (*il*) *sangue* – *krv*. Ta se složenica može prevesti kao *iskorištavač* ili *parazit*. U prijevodu iste složenice vidimo kako je obrnuto prevedena, te se takvom i koristi u hrvatskom jeziku. Sastavljena je ponajprije od imenice *krv* te potom od glagola *piti*. Ovdje vidimo kako je prevoditelj M. preveo pravodobno talijansku složenicu *succhiasangue* na hrvatski jezik. Denotativno značenje ovih dviju složenica je *osoba koja pije krv*, doslovno rečeno, dok konotativno značenje je osoba koja je *nametljiva; koristoljubiva*. U oba primjera je izraženo konotativno značenje.

*2.a. Ma Ciccio Tumeo è un **galantuomo**, povero e miserabile, coi calzoni sfondati (e percuoteva sulle sue chiappe gli accurati rattoppi dei pantaloni da caccia) e il beneficio ricevuto non lo aveva dimenticato /.../ (L:122)*

2.b. *Ali Ciccio Tumeo je pošten čovjek, siromašan i bijedan, raspalih hlača (i udari se po urednim zakrpama na zadnjici) – i nikad nije zaboravio primljeno dobročinstvo /.../* (M:111)

- U izvornom tekstu vidimo korištenje složenice *galantuomo*, koja je sastavljena od pridjeva *galante – prijatan* i imenice (*l'*) *uomo – čovjek*. Ova složenica se koristi kako bi se dao opis čovjeku koji je častan i vjeran. Tu složenicu je prevoditelj M. preveo na hrvatski jezik kao dvije zasebne riječi: pridjevom *pošten* i imenicom *čovjek*, no to bi se moglo također prevesti i njihovim sinonimom „*poštenjak*“. Denotativno značenje talijanske leksičke strukture može označavati *osobu koja je dotjerana*, dok konotativno značenje označuje *osobu koja ima lijepu maniru i ponašanje*. S druge strane, na hrvatskom jeziku je moguće sagledati samo denotativno značenje zato što ova skupina riječi nema figurativno značenje, stoga ove dvije riječi *pošten čovjek* označuju *osobu koja je moralna i dolična*. Iz označenih dijelova u rečenicama vidimo da je izraženo, u prvom primjeru konotativno značenje, dok u drugom primjeru denotativno značenje.

3.a. */.../ poi si rabbuiò ad un tratto come se fosse stata presidente di una società di frutticoltura danneggiata.* (L:148)

3.b. – *I zatim se odjednom natmuri kao da je predsjednik nekog oštećenog voćarskog društva.* (M:141)

- U izvornom tekstu se nalazi korištenje talijanske složenice *frutticoltura – voćarstvo*.⁵² Ova složenica je sastavljena od imenice (*il*) *frutto – plod* i sufiksoida *-coltura obrađivanje*.⁵³ Prevoditelj M. je ovu složenicu preveo na hrvatski jezik dvjema riječima: pridjevom *voćarskog* i imenicom *društva*. *Frutticoltura* označuje granu poljoprivrede, koja se bavi voćem. *Voćarsko društvo* je skupina ljudi koja se bavi

⁵² Deanović; Jernej, (1960), op.cit.; str. 302.

⁵³ Deanović; Jernej, (1960), op.cit.; str. 152.

voćem. Ova cjelina u hrvatskom jeziku ne tvori složenicu. U oba primjera vidimo samo korištenje denotativnog značenja.

4.a. „*Ma, don Calogero, il risultato di tutti questi guai, di tutti questi **crepacuori**, è stato Tancredi; /.../* (L:137)

4.b. „*Ali, don Calogero, plod svih tih nevolja, svih tih **žalosti**, je Tancredi.* (M:128)

- U izvornom tekstu je upotrijebljena talijanska složenica *crepacuori* – *velika tuga*. Ova složenica je sastavljena od: glagola *crepare* – *crknuti, prsnuti*⁵⁴ i imenice (*i*) *cuori* – *srcâ*.⁵⁵ Prevoditelj M. je izvrsno predstavio prijevod ove složenice. Ta složenica u hrvatskom jeziku nije predočena složenicom, nego jednostavno imenicom *žalost*. Upravo ta imenica označava tugu koja se može osjetiti. Denotativno značenje složenice na talijanskom jeziku je *rasprsnuce srcâ*, dok konotativno značenje je *velika tuga ili teška muka*. Upravo je konotativno značenje izraženo u primjeru. S druge strane, na hrvatskom jeziku se nalazi riječ *žalost*, koja označava tugu, nemir, te je i tu izraženo konotativno značenje.

5.a. */.../ ma così, anche, non si poteva dire che egli recitasse la parte del **guastafeste** o quella del paraninfo.* (L:108)

5.b. */.../ ali tako se također nije moglo reći da igra ulogu **kvaritelja veselja** ili ulogu provodadžije.* (M:95)

- U izvornom tekstu se koristi talijanska složenica (*il*) *guastafeste* – *kvarilac raspoloženja*.⁵⁶ Ova složenica se sastoji od glagola *guastare* – (*po*)*kvariti* i imenice

⁵⁴ Deanović; Jernej, (1960), op.cit.; str. 190.

⁵⁵ <http://www.treccani.it/vocabolario/crepacuore/> (Pristupila 27.4.2020.).

⁵⁶ Deanović; Jernej, (1960), op.cit.; str. 336.

(la) *festa – slavlje*. To bi u prijevodu na hrvatski bila *osoba koja kvari radost zabave*.⁵⁷ Prevoditelj M. je ovu složenicu preveo na hrvatski kao *kvaritelj veselja*. Ova skupina riječi je sastavljena od: imenice *kvaritelj* i imenice *veselje*. U primjeru na hrvatskom jeziku se ne nalazi složenica, nego doslovno prevedena talijanska leksička struktura zato što u hrvatskom jeziku složenica za ovaj termin ne postoji. Denotativno značenje složenice na talijanskom jeziku je *dosadna osoba*, dok konotativno značenje ovih dviju riječi je *osoba koja kvari radost zabave*, kao što je prethodno rečeno. Na hrvatskom jeziku se koristi upravo talijansko konotativno značenje, bez potrebe korištenja denotativnog značenja.

6.a. /.../ *e che agogna soltanto di ritrovare il proprio **dormiveglia** fra i suoi cuscini sbavati e il suo orinale sotto il letto.* (L:178)

6.b. /.../ *i koja hlepi samo da se vrati svom **polusnu** između zalinjenih jastuka i vrčine pod posteljom.* (M:176)

- U izvornom tekstu se nalazi korištenje talijanske složenice koja se zove konglomerat. Riječ (*il*) *dormiveglia* je sastavljena od glagola *dormire – spavati* i glagola *vegliare – pro(b)jeti*, *biti budan*.⁵⁸ Prevedena riječ *polusan* na hrvatskom jeziku označava složenicu sastavljenu od priloga *pola* i imenice *san*. Prevoditelj M. je pronašao izvrstan ekvivalent odnosno prijevod za talijansku složenicu *il dormiveglia*. On je iskoristio hrvatsku složenicu *polusan*. U oba primjera se koristi konotativno značenje leksičkih struktura što bi bilo *stanje između jave i sna*, a denotativno značenje bi bilo *nalaziti se na pola sna*.

7.a. /.../ *quell'arte innata delle sfumature che gli dava il modo di parlare il linguaggio demagogico di moda pur lasciando capire agli'iniziati che ciò non era che un **passatempo** al quale /.../* (L:85)

⁵⁷ <http://www.treccani.it/vocabolario/guastafeste/> (Pristupila 27.4.2020.).

⁵⁸ Deanović; Jernej, (1960), op.cit.; str. 872.

7.b. /.../ *ta urođena vještina u preljevima koja mu omogućuje da govori pomodnim demagoškim jezikom i da upućenima ipak dopusti da shvate kako je to samo **razonoda** kojoj se /.../* (M:69)

- U izvornom tekstu je upotrijebljena talijanska složenica *passatempo* – zabava. Ova složenica je sastavljena od: glagola *passare* – prolaziti i imenice (*il*) *tempo* – vrijeme. Što se tiče prijevoda na hrvatski jezik, tu se ne nalazi korištenje složenice, nego imenice *razonoda*. Ova riječ označava *provedeno vrijeme u zabavi*. Denotativno značenje talijanske složenice je *prolaziti vrijeme; provoditi vrijeme*, dok je konotativno značenje *zabava*. S druge strane, na hrvatskom jeziku se koristi konotativno značenje imenice *razonoda*, što označava, kao što je prethodno spomenuto, *provedeno vrijeme u zabavi*. Prevoditelj M. je pronašao vjerodostojan prijevod talijanske složenice.

8.a. *In occasione di questi incontri egli si era formato la convinzione che **l'aristocrazia** consistesse unicamente di uomini-pecore, /.../* (L:144)

8.b. *Prilikom takvih susreta u njemu se stvorilo uvjerenje da se **aristokracija** sastoji jedino od ljudi-ovaca /.../*(M:136)

- U izvornom tekstu se nalazi korištenje složenice (*l'*) *aristocrazia* – aristokracija. Ova složenica je sastavljena od prefiksoida *aristo-* bolji i sufiksoida - *crazia* – moć⁵⁹ Složenica *aristocrazia* je homogena tj. obje su riječi iz grčkog jezika. Na isti način ova riječ je nastala u hrvatskom jeziku. Riječi u ponuđene dvije rečenice se koriste u denotativnom značenju.

9.a. *I vestiti delle signore arivavano da Napoli nelle lunghe cassette nere simili a feretri, ed era stato un **viavai** isterico di crestaie, pettinatrici e calzolai /.../* (L:212)

⁵⁹ <https://accademiadellacrusca.it/it/consulenza/prefissoidi-e-suffissoidi-o-primo-e-secondo-elemento/128> (Pristupila 28.5.2020.).

9.b. *Haljine za gospođe stizale su iz Napulja u dugačkim crnim sanducima nalik na lijesove, trajala je mahnita **jurnjava** kitničarki, češljarica i postolara /.../*

(M:212)

- U izvornom tekstu se koristi talijanska složenica koja se zove konglomerat. Riječ *viavai* je sastavljena od imenice (*la*) *via* – *put* i od glagola u 2. licu jednine imperativa prezenta *andare* – *ići*. Ova riječ je nepromjenjiva u talijanskom jeziku. Neki od prijevoda ove riječi su: *kretanje, vrevu*.⁶⁰ U primjeru prijevoda ove riječi nalazi se hrvatska imenica *jurnjava*. Ova riječ ne predstavlja oblik složenice u hrvatskom jeziku, nego pripada skupini radnih imenica. To je posebna skupina imenica koje označavaju radnju, stanje, zbivanje ili rezultat radnje.⁶¹ Smatramo da se u ovom primjeru može vidjeti izrazito velika sposobnost za prevođenje i domišljatost prevoditelja, budući da je preveo talijanski konglomerat odgovarajućom riječi.

10.a. */.../ che lo avrebbero straziato nella **locanda-spelonca** di Zzu Menico.* (L:170)

10.b. */.../ koje bi ga izmučile u **krčmi-jazbini** barba Menica.* (M:166)

- U izvornom tekstu se nalazi korištenje talijanske složenice *locanda-spelonca* – *špilja-gostionica*. Složenica je sastavljena od imenica *locanda* – *gostionica* i *spelonca* – *špilja*. Korištenje ove složenice nije učestalo, te time smatramo da je ova složenica svojstvena leksiku koji Lampedusa koristi u analiziranom romanu. Prevoditelj M. je talijansku složenicu preveo tako što je iskoristio imenice *krčma* i *jazbina*. Važno je spomenuti da se u oba primjera koristi denotativno značenje. Gledajući primjer na talijanskom jeziku, vidimo da se prevoditelj M. udaljio od izvornog teksta i pokušao predočiti opisanu sliku. Taj opis se vidi u tome što nije talijansku riječ *spelonca* preveo kao *špilja; pećina*, nego riječju *jazbina*. No, postoji razlika između ove dvije

⁶⁰ Deanović; Jernej, (1960), op.cit.; str. 881.

⁶¹ <https://bumbazo.com/wp-content/uploads/2018/12/hrvatskijezik.eu-Imenice.pdf> (20.7.2020.).

riječi, *špilja* je podzemna šupljina⁶², dok je *jazbina* mjesto gdje se životinje skrivaju.⁶³ Smatramo da se prevoditelj M. ipak odlučio za riječ *jazbina* zato što se u prethodnom dijelu izložene rečenice može vidjeti kako pisac spominje *mille belvette* – „tisuću životinjica“, te time aludira na sve ljude koji bi ga ispitivali i izmučili u krčmi-jazbini. Upravo iz toga razloga se prevoditelj odlučio za riječ *jazbina* zato što se tamo nalazi mnogo ljudi koji se ponašaju vrlo nepristojno i zanimaju se za tuđe živote ispitujući ih o svemu bez srama.

U dvanaestom dijelu, koji nosi naziv polirematske strukture (*Le parole polirematiche*), ćemo prikazati različite polirematske strukture koje smo pronašli u izvornom tekstu.

Odabrali smo polirematske strukture talijanskog jezika zato što su vrlo zanimljive i zahtjevne za razumijevanje. Uvidjet ćemo kako zapravo većina ovih leksičkih struktura ima konotativno značenje za vjerodostojno i pravo razumijevanje smisla struktura.

12. POLIREMATSKE STRUKTURE

1.a. Due o tre giorni prima che Garibaldi entrasse a Palermo mi furono presentati alcuni ufficiali di marina inglesi, in servizio su quelle navi che stavano in rada per rendersi conto degli avvenimenti. (L:183)

1.b. Dva-tri dana prije nego što je Garibaldi ušao u Palermo, predstavljeno mi je nekoliko engleskih mornaričkih časnika, u službi na onim brodovima što su stajali na sidrištu da prate događaje. (M:181)

⁶² <https://hr.wikipedia.org/wiki/%C5%A0pilja> (23.7.2020.).

⁶³ <https://bs.wikipedia.org/wiki/Jazbina> (23.7.2020.).

- U izvornom tekstu se koristi talijanska polirematska struktura *rendersi conto* što bi značilo *primijetiti nešto; shvatiti nešto*. Ta leksička struktura se sastoji od: infinitiva povratnog glagola *rendersi* – *učiniti se, postati* i imenice (*il*) *conto* – *račun*. No, prevoditelj M. je za talijansku polirematsku strukturu na hrvatskom jeziku iskoristio glagol *pratiti*. Glagol *pratiti* može se smatrati sinonimom za prethodno izložene glagole *primijetiti* i *shvatiti* na hrvatskom jeziku. Također, bitno je spomenuti da glagol *pratiti* u hrvatskom jeziku ne tvori polirematsku strukturu kao u talijanskom jeziku. Smisao talijanske polirematske strukture *rendersi conto* se nije izgubio prijevodom na hrvatski jezik, iako prevoditelj M. nije doslovno preveo ovu leksičku strukturu. Denotativno značenje talijanske polirematske strukture je *učiniti se računom*, što je besmisleno, dok konotativno značenje ove strukture je *shvatiti nešto*. S druge strane, na hrvatskom jeziku se koristi samo denotativno značenje u riječi *prate*.

2.a. ...*essa faceva finta di ascoltare e si rattristava invece per la brutta cera del cugino che le candele del pianoforte facevano apparire più languida di quel che fosse in realtà.* (L:74)

2.b. ...*ona se gradila da ga sluša, a žalostila se u stvari zbog nezdrave rodakove puti koja se pri svijećama glasovira činila ispijenija nego što je zaista bila.* (M:56)

- U izvornom tekstu je prikazan talijanski polirematski glagolski izraz *fare finta*. Taj izraz je sastavljen od infinitiva glagola *fare* – *činiti* i imenice (*la*) *finta* – *prijevara, podvala*.⁶⁴ Ova leksička struktura bi se mogla prevesti na hrvatski (*pri*)*činiti se kao da*. U ovom slučaju prevoditelj je iskoristio pomalo rijedak oblik glagola (*pri*)*činiti se*. Prevoditelj je iskoristio glagol *graditi se*, što znači: *praviti se kao da se nešto ne zna, izigravati neupućenog u činjenice*.⁶⁵ Smatramo da je prijevod i dalje vjerodostojan izvornog teksta, te je prevoditelj najvjerojatnije iskoristio glagol *graditi se* kako bi tekstu pridodao veću značajnost pri korištenju rijetkih zastarjelih riječi u hrvatskom jeziku. Denotativno značenje talijanske polirematske strukture je *činiti prijevaru*, dok je konotativno značenje *praviti se (da se nešto radi)*. S druge strane, na hrvatskom

⁶⁴ Deanović, Jernej, (1960), op.cit., str. 286.

⁶⁵ http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=fFZvURc%3D (Pristupila 1.4.2020.).

jeziku konotativno značenje glagola *graditi se* označava *praviti se kao da se nešto ne zna*, što je prije i izloženo.

3.a. /.../ *se ne stava su una seggiolina a rotelle e gli altri ecclesiastici si accontentavano delle sedie ricoperte della medesima seta del parato* /.../ (L:251)

3.b. /.../ *sjedila na stolici s kotačićima, a ostali crkvnjaci su se zadovoljili stolicama presvučenim istom svilom* /.../ (M:257)

- U izvornom tekstu se nalazi polirematska talijanska struktura na toskanskom dijalektu⁶⁶ u deminutivu *seggiolina a rotelle – stolica s kotačićima*. Drugi ekvivalent za ovu polirematsku strukturu bi bio *invalidska kolica*. Izvorni oblik ovog izraza na talijanskom jeziku je *sedia a rotelle – stolica s kotačićima*. Ova struktura se sastoji od: imenice (*la*) *sedia – stolica*, prijedloga *a – od* i imenice (*le*) *rotelle – kotačići*. Na hrvatskom jeziku se nalazi primjer *stolica s kotačićima*. Ova struktura na hrvatskom jeziku je sastavljena od: imenice *stolica*, prijedloga *s*, deminutiva u instrumentalu imenice *kotač – kotačićima*. Prevoditelj M. je rečenicu preveo doslovno na hrvatski jezik. Smatramo da bi bilo bolje iskoristiti drugi iznad spomenuti ekvivalent: *kolica*. U oba primjera se nalazi denotativno korištenje leksičke strukture *seggiolina a rotelle / stolica s kotačićima*, dok konotativno značenje ovih dviju riječi bi imala struktura *invalidska kolica* odnosno *stolica s kotačićima za osobe s invaliditetom*.

4.a. *Immischiato non era, rispose, era padre di famiglia e questi rischi sono roba da giovanotti come il signorino Tancredi.* (L:54)

4.b. – *Umiješan nije, odgovori on, otac je obitelji, a te su pogibelji stvar mladića poput mladog gospodina Tancredija.* (M:34)

⁶⁶ <http://www.treccani.it/vocabolario/sedia/> (Pristupila 26. 4. 2020.).

- U izvornom tekstu se nalazi korištenje polirematske strukture *padre di famiglia – otac obitelji*. Ova leksička struktura je sastavljena od imenice (*il*) *padre – otac*, prijedloga *di – od, iz* i imenice (*la*) *famiglia – obitelj*. Ova struktura je na hrvatski prevedena doslovno kao *otac obitelji*. *Otac obitelji* u hrvatskom jeziku ne čini skupinu nerazdvojnih riječi. Denotativno značenje ove polirematske strukture se odnosi na *muškarca obitelji* odnosno *oca*, dok konotativno značenje ove strukture je „*glava obitelji*“, *snaga*. S obzirom na kontekst, u ovom je primjeru došlo do izražaja konotativno značenje upotrijebljene polirematske strukture.

5.a. /.../ *ed il biglietto venne subito inviato **dirimpetto***. (L:154)

5.b. /.../ *i pisamce se smjesta posla **preko puta***. (M:148)

- U izvornom tekstu je upotrijebljena talijanska polirematska struktura *dirimpetto – nasuprot*.⁶⁷ Ova polirematska struktura predstavlja u talijanskom jeziku zapravo prilog. Prevoditelj M. ju je preveo na hrvatski jezik dvjema riječima: prijedlogom *preko* i imenicom *puta*. Budući da se radi o prilogu na talijanskom jeziku, možemo reći da je izraženo denotativno značenje, te da ova riječ nema konotativno značenje. U hrvatskom jeziku je iskorištena skupina riječi *preko puta*, koja ima denotativno značenje u ovom primjeru.

6.a. /.../ *vennero **messi da parte** alcuni contadini arrivati prima e che volevano votare e così /.../* (L:119 – 120)

6.b. /.../ ***ukloniše se na stranu** neki seljaci što su došli prije i tako /.../* (M:108)

⁶⁷ Deanović, Jernej, (1960), op.cit., str. 220.

- U izvornom tekstu je korištena talijanska polirematska struktura *mettere da parte – ostati po strani*. Ova leksička struktura je sastavljena od: glagola *mettere – staviti* (upotrijebljena je pasivna forma glagola *mettere*), prijedloga *da – od; po*, imenice (*la parte – dio*). U primjeru na hrvatski jezik se nije iskoristio frazem, nego skupina riječi: glagol *ukloniti*, prijedlog *na* i imenica *strana*. U oba primjera je izraženo denotativno značenje odnosno značenje *da se nešto ostavlja po strani, udaljuje*.

7.a. *Questo lo sappiamo; punto e basta.* (L:135)

7.b. **Točka i gotovo:** *to znamo.* (M:125)

- U izvornom tekstu se koristi polirematska struktura *punto e basta – točka i gotovo*. Značenje ove polirematske strukture može označavati također i: *ne dodajući ništa drugo, bez prigovaranja*.⁶⁸ Struktura sadrži tri riječi i to su: imenica (*il punto – točka*), veznik *e – i*, te prilog *basta – dosta*. Prevoditelj M. je preveo doslovno ovu strukturu imenicom *točka*, veznikom *i*, te prilogom *gotovo*. Denotativno značenje *punto e basta / točka i gotovo* je doslovno rečeno *točka i gotovo*, dok konotativno značenje je *da je tu kraj, da nema više priče (o nečemu)*.

8.a. *Ma era un uomo di scienza, abituato dopo tutto a vedere il pro e contro delle cose; inoltre sotto l'aspetto leonino era uno scettico.* (L:131)

8.b. *Ali on bijaše učenjak, naviknut na koncu da katkada vidi za i protiv; osim toga, pod lavljim izgledom nalazio se skeptik.* (M:120)

- U izvornom tekstu vidimo korištenje talijanske polirematske strukture *pro e contro – za i protiv*. Ova polirematska struktura zapravo se tvori od: prijedloga *pro – za*,

⁶⁸ <https://dizionario.internazionale.it/parola/punto-e-basta>

(Pristupila 15.5.2020.).

veznika *e – i*, te priloga *contro – protiv*, koji je nastao od latinskog priloga *contrā – protiv*.

U oba primjera se koristi denotativno značenje. Prevoditelj M. je preveo doslovno ovu polirematsku strukturu, no skupina riječi *za i protiv* na hrvatskom jeziku ne tvori nikakvu leksičku strukturu.

9.a. /.../ *un messaggio del morto trasmesso attraverso quegli acquitrini del tempo che gli scomparsi possono tanto **di rado** guardare.* (L:261)

9.b. /.../ *poruku pokojnika prenijetu preko onih baruština vremena što ih iščezli tako **rijetko** mogu pregaziti.* (M:270)

- U izvornom tekstu se nalazi korištenje polirematske strukture *di rado* koja je sastavljena od prijedloga *di – od* i pridjeva *rado – rijedak*. Zajedno ova skupina riječi označava prilog *rijetko, malokad*.⁶⁹ Prevoditelj je upravo iskoristio prilog *rijetko* kao ekvivalent za ovu polirematsku strukturu, te se u oba primjera koristi denotativno značenje riječi.

10.a. /.../ *ciò si doveva soltanto alla balordaggine di Paolo che lo aveva fatto imballare in due ceste che aveva poi lasciate in cortile durante il bombardamento, **vero e proprio** invito affinché gli imballatori stessi venissero a farlo sparire.* (L:72-73)

10.b. /.../ *to se duguje samo blesavoći Paola koji je zapovjedio da se složi u dvije košare koje je zatim ostavio u dvorištu za vrijeme bombardiranja: **pravi pravcati** poziv da dođu oni isti upakivači i da servis iščezne.* (M:55)

⁶⁹ Deanović; Jernej, (1960), op.cit.; str. 631.

- U izvornom tekstu je upotrijebljena talijanska polirematska struktura *vero e proprio – pravcati*. Ova leksička struktura je sastavljena od pridjeva *vero – istinito*, veznika *e – i*, te pridjeva *proprio – vlastiti*. U talijanskom jeziku je ova struktura nepromjenjiva, te je netočno reći *proprio e vero*. Prijevod ove strukture bi bio, kao što je i navedeno u prijevodu na hrvatski, *pravi pravcati*, odnosno koristi se denotativno značenje riječi. Značenje dvaju primjera bi bilo *onaj koji je upravo takav*.

ZAKLJUČAK

Napisavši ovaj magistarski rad, uvidjeli smo kako roman Giuseppea Tomasija di Lampeduse *Il gattopardo* sadrži raznovrsne talijanske leksičke strukture. Sagledavajući prijevod romana na hrvatski jezik (*Gepard*), uvjerali smo se kako je u većini slučajeva analiziranih primjera prevoditelj Maras uspio prenijeti na uspješan način značenje talijanske leksičke strukture u hrvatski jezik. Smatramo da je vrlo bitno spomenuti glavni dio ovog rada, te ga i ukratko prokomentirati. U glavnom dijelu rada smo obradili: idiomatske izraze, izraze, složenice i polirematske strukture. Što se tiče idiomatskih izraza, prevoditelj je ponajviše koristio hrvatske frazeme, te je koristio konotativno značenje struktura. U drugom dijelu koji nosi naziv izrazi, prevoditelj je koristio primjere priloga, frazema, pa i prijedložnih izraza. U pretposljednem dijelu, tj. trećem dijelu koji obrađuje raznovrsne složenice u talijanskom jeziku, uvidjeli smo kako se u prijevodu na hrvatski jezik vidi u potpunosti promjena, odnosno različitost ovih dvaju jezika. Pronalazeći primjere mogli smo shvatiti kako je prevoditelj Maras odabirao vrlo dobre ekvivalente kojima je prevodio talijanske složenice. Time je prikazao da riječi koje su u talijanskom jeziku složenice ne moraju to upravo biti i u hrvatskom jeziku, te da se mogu prevesti kao dvije riječi ili opisno. U posljednjem dijelu glavnog dijela predstavili smo deset polirematskih struktura upotrijebljenih u romanu *Il gattopardo*, te smo izvorni tekst usporedili sa hrvatskim prijevodom. Uradivši to, mogli smo sagledati svih deset primjera i shvatiti kako je neke primjere prevoditelj prevodio doslovno na hrvatski jezik, a neke je prevodio jednostavno glagolom.

Na kraju ovog rada smatramo da smo cilj ispunili i da smo uspjeli predstaviti vještine prevoditelja da prenese u hrvatski jezik neke talijanske leksičke strukture. Na kraju, možemo sa sigurnošću potvrditi da je prevoditelj M. u većini odabranih rečenica prenio vjerodostojno smisao izvornog teksta na hrvatski jezik, te tako zadržao (bar što se tiče smisla leksičkih struktura) čari talijanskog jezika i istaknuo posebnosti koje postoje u hrvatskom jeziku.

BIBLIOGRAFIJA

IZVORI

1. Tomasi di Lampedusa, Giuseppe, (2013), *Il gattopardo*, Grandi Letture Feltrinelli, Milano.
2. Tomasi di Lampedusa, Giuseppe (prevoditelj Mate Maras), (2013), *Gepard*, Vuković & Runjić, Zagreb.

LITERATURA

1. Deanović; Jernej, (1960), *Talijansko-hrvatskosrpski rječnik*, Školska knjiga, Zagreb.
2. Filaković, Svetlana, (2008), *Frazeologija u djelima Ivane Brlić-Mažuranić*, Život i škola, LIV, br. 19.
3. Garajová, Kateřina (2014), *Manualetto di stilistica italiana*, Masarykova univerzita, Brno.
4. Grosmann, Maria; Rainer, Franc, (2004), *La formazione delle parole in italiano*, Max Niemeyer Verlag, Tübingen.
5. Jurišić Malnar, Marija, (2018), *Međuljudski odnosi u hrvatskoj dijalektalnoj frazeologiji*, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb.
6. Kovačević, B., Ramadanović, E., (2016), *Primarne emocije u hrvatskoj frazeologiji*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb.
7. Menac, Antica, (2007), *Hrvatska frazeologija*, Knjigra, Zagreb.
8. Samardžija, Marko, (1995), *Leksikologija s poviješću hrvatskog jezika*, Školska knjiga, Zagreb.
9. Sensini, Marcello, (2005), *La lingua e i testi*, Arnoldo Mondadori Scuola, Milano.

INTERNETSKE STRANICE

1. <https://accademiadellacrusca.it>
2. <https://www.albanesi.it/>
3. <https://bumbazo.com>
4. <https://www.corriere.it>
5. <https://dizionari.corriere.it/>
6. <https://dizionario.internazionale.it>
7. <https://enciklopedija.hr/>
8. <http://frazemi.ihjj.hr/?letter=s&page=72>
9. <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>
10. <http://www.impariamoitaliano.com/frasi.htm>
11. <http://www.italyamonews.com>
12. <https://jezikoslovac.com>
13. <https://proleksis.lzmk.hr>
14. <https://www.researchgate.net/>
15. <https://www.ricice.hr>
16. <http://www.treccani.it/vocabolario/>
17. <https://www.wikipedia.org/>